

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

3·77
mars

SOCIALMEDICIN • MILJÖFRÅGOR • HANDIKAPP

Tidskrift för Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka

pris 3:—

...kast jag Er ber
Fast rösten är nog matt,
Kom lägg en penning ner
Men lyften upphå min hatt
Gällär den, som låter sig
wärda om den fattige.
Kon. Dav. 41:2

HÄLSO-häst MALIN PERSSON

Färgaregatan 8, 961 00 Boden. Tel. 0921/104 40

- Frukt och grönsaker
- Naturpreparat
- Grönsakssafter
- Naturkosmetik
- Frukosträtter
- Ört-teer
- Köttersättningar

Allt i stor sortering i specialaffären

AB TUNGELSTA TRÄ & BYGGVAROR

DALARVET

137 00 VÄSTERHANINGE

Allt i byggnadsmaterial
Eget sågverk och hyvleri
Rabatt till tidningens läsare
Tel 0750/300 02, 312 53

RÖDFÄRG

Nya prislistan för 1977 är utkommen.
Sändes gratis och franco på begäran.

FÄRG & CEMENT

Ulfshyttan, 781 00 Borlänge

Ordertel. 0243/510 62.

Kontors- och affärstid 9—12, 13—18. Lörd. 9—12.

Borlänge Väveri AB

Filargatan 2 - 781 00 Borlänge
Tel. 0243/119 05

Tillverkning av:
Handdukar - Festremсор - Borddukar

Begär offert

Zum Franziskaner

En av Stockholms äldsta bevarade krogar
med underbar utsikt över Strömmen

- Svensk husmanskost
- Tyska specialiteter och
- à la carte

Plånboksvänliga priser

OBS! Sotare med dillsmör

FULLSTÄNDIGA RÄTTIGHETER

Rest. Zum Franziskaner

Skeppsbron 44 - 111 30 Stockholm - Tel. 08/11 83 30

GAMLA STAN

Välkommen

ERLAND GUSTAFSSONS

BYGGNADSAKTIEBOLAG

Frejgatan 85, 113 26 Stockholm

Telefon 08/34 07 30 växel

**Ny- och
ombyggnadsarbeten**

**Kontors- och
industribyggen**

Status

Organ för Riksförbundet
för hjärt- och lungsjuka

nr 3 1977 årgång 40

Ansvarig utgivare: **Tord Axelsson**
Redaktör: **Erik Ransemar**

Förbundskansli:

David Bagares Gata 3, 1 tr, Sthlm
Postadress: Box 3196,
103 63 Stockholm
Telefon: 08/23 15 30
Postgiro: 95 00 11 - 7

Tryckeri:

Axlings Tryckeri AB,
Södertälje

Obs.

Nya priser på Status från 1.4.77
Helår 35:—, medlemspren. 15:—

Ur innehållet:

Om oljan som miljöfara skriver
Sture Wahlström på sid 5

Lantbrevbäraren gör mer än
delar ut brev Sid 8

Vem bär ansvaret för skador som
orsakas av läkemedel?
Den frågan utreder Gunnar
Nilsson Sid 10

Res med RHL till Svarta havet!
Information och anmälningskupong
på sid 12 och 13

Bildkruss sid 17

Omslagsbild: Mark Markefelt
Foto sid 5, 8, 9, 14 och 23:
Mark Markefelt
sid 6: Claes Wahlström
sid 12: Olle Kymling

Ingen smittrisk vid behandlad tuberkulos konstaterar lungexpertis

En arbetsgrupp inom Svensk lungmedicinsk förening har sammanställt riktlinjer för hur man skall bedöma smittsamhet vid olika typer av tuberkulos. I fyra punkter anger de vilka risksituationer som kan finnas. I sju punkter anger de vilka lämpliga skyddsåtgärder som man idag kan vidta.

Tuberkulosen var länge i vårt land en av de vanligaste dödsorsakerna. Smitträdslan bland den stora allmänheten var kanske därför inte svår att härleda. Man såg många som insjuknade, man iakttog symptomen men hade inte kunskaper och information om tuberkulosens natur. Arbetsgruppen konstaterar att mycket av dessa föreställningar och fördomar om tuberkulosen och dess smittsamhet har levat kvar både hos allmänheten och hos sjukvårdspersonal av alla kategorier. Oron och rädslan har på många håll lett till onödiga eller starkt överdrivna skyddsåtgärder.

Många av de skyddsåtgärder som idag förekommer i samband med vård av tuberkulospatienter är onödiga, konstaterar arbetsgruppen. Eventuella infektionsrisker kan minskas väsentligt genom synnerligen enkla åtgärder.

Arbetsgruppen menar inte att man skall negligera infektionsriskerna vid tuberkulos, men de finner det väsentligt att man gör realistiska riskbedömningar. På grundval av dessa riskbedömningar skall man sedan vidta rimliga skyddsåtgärder.

En del av dessa skyddsåtgärder är vanliga enkla hygienkrav. De har tillämpats under tuberkulosvårdens hela epok och praktiken har bekräftat dess riktighet. Alla sanatoriepatienter lärde sig dessa regler under sin vårdtid och de tillämpades oftast med omsorg och sunt förnuft. Därmed inte sagt att en del av de äldre regler som ställdes upp var valda med omsorg och sunt förnuft.

Frågan om tuberkulosens smittsamhet har undersökts i ett flertal länder. Den grundligaste dokumentationen kommer, enligt arbetsgruppen, från USA. Den enda betydelsefulla smittkälla som finns är de droppar av olika storlek som en person som har tuberkulos i smittsamt skede avger. Sjukdomen räknas vara i smittsamt skede enbart om syrafasta stavar (tuberkelbacillens karakteristiska mikroskopbild) kan påvisas i sputum vid direktmikroskopi och om personen ifråga ej har behandling.

Den moderna antituberkulösa behandlingen med kemiska preparat är idag så effektiv att smittriskerna minskar inom en tid av 1—2 veckor efter det man påbörjat behandlingen. Därefter finns det i allmänhet inte någon smittrisk.

Arbetsgruppen konstaterar att sängkläder, bordsytor, möbler, tidningar, böcker eller andra patientsaker innebär inga nämnvärda infektionsrisker. Biblioteksböcker kan användas på normalt sätt. Det är en klar deklARATION, som om den hade utfärdats under de år då tuberkulosen var en folksjukdom, hade gjort livssituationen oerhört mycket lättare för många tuberkulossjuka. Tyvärr bidrog myndigheternas eget desinfektionsraseri till att försvåra situationen för många. Många har obehagliga minnen av situationer där boksamlingar, tidskriftssamlingar och andra minnessaker brändes upp.

En viktig åtgärd konstaterar arbetsgruppen avslutningsvis i sin rapport är att sprida upplysning hos alla kategorier vårdpersonal om den aktuella synen på tuberkulosens smittsamhet. Det finns säkert anledning för Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka att närmare granska hur informationen sköts av sjukvårdshuvudmännen i det här avseendet.

ERIK RANSEMAR

Riskerar åldringarna bland invandrarna att glömmas bort?

Gunnar Nilsson har talat med Lahja Exner

Riskerar åldringarna bland invandrarna av många olika nationaliteter att glömmas bort? Status medarbetare Gunnar Nilsson talade med Lahja Exner, känd förespråkare för invandrarna i Borås.

En grupp bland invandrarna som sällan nämns i diskussionen om de olika invandrargruppernas situation och specifika problem är åldringarna.

Socialt isolerade

Om invandrarna i gemen på grund av språksvårigheter bland annat upplever en viss isolering från det övriga svenska samhället, finns det ändå en nästan helt bortglömd grupp bland dem. Det är åldringarna, som naturligtvis blir fler och fler allteftersom åren går.

Lahja Exner är en känd representant för Borås invandrare och invald i Borås kommunalfullmäktige.

— Av invandrarna är det väl åldringarna som minst uppmärksammas i debatten och som riskerar att helt enkelt bli en förlorad grupp. De om några bland invandrarna drabbas av den språkliga isoleringen, säger Lahja Exner.

Pensionsfrågan ännu inte löst

Ett krav från invandrarorganisationer-

nas sida är att man skall få ta med sig sin intjänata pension till hemlandet, om man vill återvända dit efter åren i Sverige.

Många invandrare kommer till Sverige ofta i akt och mening att kunna försörja sig själva och sin familj, spara och så småningom, om man stannar tills man pensioneras, kunna åka hem och så att säga ta med sig pensionen. När det gäller ATP så får man den, om man flyttar utom Sverige, men när det gäller folkpensionen är det så att den betalas ut eller skickas till utlandet, endast om vissa villkor är uppfyllda. Man måste ha överenskommelser (konventioner) med det land han eller hon kommer ifrån.

Innan invandrarernas krav uppfylls återstår många och långa och omständliga förhandlingar. Man måste få till stånd konventioner med en rad länder, och det finns en tungt vägande nationalekonomisk aspekt på problemet.

Att den åldrande invandraren är beredd att återvända till hemlandet efter uppnådd pensionsålder är ganska naturligt, särskilt om man kommit till Sverige i tämligen hög ålder.

Någon undersökning om just de äldre invandrarernas socialmedicinska situation finns inte. De bildar som sagt en stillsam grupp, som föga uppmärksammats i debatten.

Forskning pågår om att få bort kolesterol från kärlväggarna

Läkartidningen har publicerat en intressant redogörelse för nya teorier vad avser orsaken till uppkomsten av förkalkning i kärlväggarna. Kanske är den rubbade kolesterolomsättningen inte en så stor bov i processen, som man tidigare gjort gällande?

Keys undersökning 1967 gav antydningar om att förkalkning av kärlväggar mycket väl kunde uppträda hos patienter med normal omsättning av kolesterol. Svenska undersökningar har i viss mån verifierat detta.

Mycket tidiga undersökningar bl a av Virchow (1856) gav anledning anta att förkalkning av kärlväggarna kunde uppstå vid inflammation. Undersökningar under senare tid har utförts för att utreda immunologiska mekanismers betydelse vid utveckling av kärlväggsförkalkning. Att läkarna nu intresserar sig för infektionernas roll vid uppkomsten av arterioskleros, som förkalkning av kärlväggarna heter enligt medicinsk terminologi grundar sig på ett sedan gammalt känt samband mellan syfilis och artärskador. Redan 1909 utförda försök enligt t ex Ssoboljev gav indikationer på att antagandet kunde vara riktigt. Artärförändringar orsakades inte endast av bakterier utan även av virus.

Erfarenheterna från under senare år utförda transplantationer av levande organ har givit värdefulla erfarenheter inom området.

Att avlägsna kolesterol från kärlväggen

Lars A Carlsson forskar tillsammans med sina medarbetare Anders G Olsson, docent Stephan Rössner och dr Göran Walldius om åderförkalknings-sjukdomarna. Under utarbetande är en jämförande studie över hjärtinfarkternas frekvens i Edinburgh och Stock-

Stockholms
ELDBEGÄNGELSEFÖRENING

Ombesörjer både eldbegängelse- och jordbegravningar. Utan enskilt vinstintresse.

Huvudkontor: Sveavägen 116 vid Odengatan 15 16 60
Söder: Ringvägen 127 40 58 59 eller 40 58 76
Folkungagatan 104 (vid Renstiernasgatan) 43 66 17

Kungsholmen: Hantverkarg. 28 53 33 75
(AB Öhmans begr.byrå) 63 40 61
Östermalm: Valhallav. 143 777 22 10
Handen: Källv. 20 B 0760/191 00
Märsta: Ombud. Stationsg. 3 0760/191 00
Sollentuna: Sollentunav. 118 96 26 25
Hägersten: Blommensbergsv. 127 18 65 00
vid Hägerstensv. 18 65 00
Järfälla: Ombud fru G. Hahn 0758/108 00
Göteborg: Chalmersg. 21 031/20 21 30

Rådgivning och dödsfallsanmälan efter kontorstid 08/59 67 00

Forts sid 21

Oljan som miljöfara

Genom de stora oljefyndigheterna har Alaska åter blivit intressant skriver **STURE WAHLSTRÖM**

"Ett jätteisskåp", "Sewards galenskap", "Valrussia" — så löd några av de öknamn amerikanerna år 1867 gav det land som statssekreteraren William Henry Seward förvärvat åt Förenta Staterna från ryssarna för en summa av 7 200 000 dollar. Det skulle dröja ända in på 1890-talet innan det för alla blev uppenbart att de 1 518 000 kvadratkilometer berg, skogar och tundror, som man tyckt hade betalats så dyrt, i verkligheten köpts för en spottstyver. Isskåpet hade plötsligt förvandlats till en kassakista.

"Guld funnet i Klondyke!" löd det dramatiska tillkännagivande som år 1896 fick lycksökare från hela världen att strömma till Alaska. En del blev rika, andra fattigare än de tidigare varit, och åter andra omkom av köld, svält och andra umbäranden. Åtskilliga blev också mördade — ty med lag och ordning var det illa beställt.

Oljan det svarta guldet

I dag är det "det svarta guldet", dvs oljan, som riktar världens blickar mot Alaska. Att det fanns olja i detta ogästvänliga land omnämns redan i ryska skildringar från 1860-talet. De första

amerikanska oljeinmutningarna gjordes 1897, men oljefyndnen i Texas och Kalifornien kom under lång tid att överskugga allt annat i oljeväg. Först under 1950-talet återupptogs oljesökandet på allvar i framför allt de nordligaste delarna av Alaska, och nu är trakterna kring Prudhoe Bay det i världspresen mest omskrivna av alla oljeområden. Fyndigheterna på denna "Amerikas bakgård" är enorma. Man har räknat ut att där bör finnas minst mellan 50 och 60 miljarder fat!

Prudhoe Bay ligger mer än 600 km norr om gruvstaden Fairbanks i centrala Alaska. När man flyger över

Det finns minst mellan 50 och 60 miljarder fat olja i Prudhoe Bay i Alaska

bergskedjan Brooks Mountain, kan man se nordsluttningen sänka sig ned från bergen omkring 250 km fram mot Ishavet. Detta flacka område, med tundra som är nästan helt utan markerade drag, utbreder sig från öster till väster omkring 1 600 kilometer.

I området kring Prudhoe Bay börjar vintern i mitten av september, och vid månadsskiftet september—oktober brukar kvicksilvret sjunka till sextiogradersstrecket. Mellan 30 och 40 grader under noll ligger vinterns medeltemperatur på, och dessutom rasar med täta mellanrum svåra stormar med vindhastigheter på 20 sekundmeter och däröver. Arbetarna vid oljeborrtoinen måste alltid hålla i minnet att oskyddade kroppsdelar kan förfrysas inom trettio sekunder. Metallerna blir spröda och vanligt gummi kan splittras som glas.

Alla som arbetar på denna gudsför-

gättna plats är insvepta från topp till tå i skyddande, dunfyllda parkas, hel-täckande overaller av rymdfararmodell, ansiktsmasker och annan livsbevarande utrustning. Bostäderna, som konstruerats av ett företag i Texas, är av ett slags "termoskonstruktion" och innehåller särskilda lokaler utrustade med allt som behövs för hobbies, inomhus-sport, hygien etc.

Från bergen till Stilla havet

Man är fn i färd med att bygga en oljeledning tvärs genom det bergiga Alaska från oljefyndigheten i Prudhoebukten ned till staden Valdez vid Stilla havet, en sträcka på 128 svenska mil. Lågt räknat kommer hela företaget att kosta omkring 6 miljarder dollar och någon gång under senare hälften av 1977 skall olja börja flöda ut på marknaden.

Beställare av den enorma oljeled-

ningen är de stora internationella oljebolagen, BP, Union Oil, Exxon mfl. Trots den väldiga makt och de stora kapitaltillgångar dessa multijättar förfogar över, har det ändå varit svårt för dem att övertyga USA:s alla politiska och juridiska instanser om att allt är planerat med yttersta noggrannhet och under maximalt ansvar. De amerikanska miljökymparna utdömde från allra första stund projektet. De ansåg — och anser alltjämt — att oljeledningen kan komma att resultera i rena katastrofen för en av de få stora vildmarksreserverna på jorden. De indianer och eskimåer, som bor i området, kan, har det hävdats från många håll, komma att förlora sina existensmöjligheter. Oljan kommer upp ur marken med en temperatur av mellan 74 och 82 grader C. Eftersom ungefär tre fjärdedelar av sträckningen från Prudhoe Bay i norr till slutpunkten i Valdez i söder går över mark som ständigt är frusen men under sommaren tinas upp på ytan, så kan det kanske inträffa att rörledningen vrider sig och går sönder. Ett stort antal ekologer och andra vetenskapsmän har visserligen förklarat att riskerna för alla tänkbara slags skador på mark, flodbäddar och viltstånd är så gott som obefintliga — men långt ifrån alla känner sig övertygade härom.

Isbrytande oljetankers

Amerikanska kongressen tvekade länge inför det jättelika företaget. Likaså domstolarna. Men till sist gavs i alla fall klartecken. Oljebolagen har dock tvingats vidta alla de naturskyddsåtgärder "som det står i deras makt att åstadkomma". De har också ålagts att finansiera ett forskningsprogram som omfattar intrångets biologiska, botaniska, seismologiska mfl verkningar.

Tidigare tänkte man sig att med hjälp av isbrytande oljetankers gå den långa vägen runt Kanada och USA:s östkust genom Ishavet till hamnar i USA, men detta visade sig vara helt ogenomförbart. Ett haveri för en jättetanker i dessa trakter skulle ofelbart ha lett till en fruktansvärd naturkatastrof.

Återstod alltså en oljeledning. Först ville man bygga en ledning längs flodsystemet genom Kanada till USA. Kanada ställde sig emellertid helt avvissande till den lösningen.

Och så blev det då den här mammutledningen tvärs över Alaska. Huvuddelen av ledningen läggs under marken, endast bitvis vilar den på pelare. Rören, som tillverkats i Japan, är av vanadiumstål och har en diameter av 122

cm. De läggs på ett djup varierande mellan 2,5 och 5,5 meter. Rören är utomordentligt väl isolerade enligt senaste tekniska och vetenskapliga rön. Inom vissa sektioner kan oljeflödet avbrytas. Vid ett rörbrott skall, sägs det, maximalt 1700 liter olja kunna läcka ut.

Det finns emellertid miljöexperter runt om i världen som tvivlar på den uppgiften. Dessutom kan ju inte sabotage uteslutas menar de. För att inte tala om jordbävningar, som ju är tämligen vanliga i Alaska.

Hastigheten i ledningen blir vid full kapacitet 11,2 km i timmen. Det tar 108 timmar att komma från oljefältet till utlastningshamnen. När ledningen är fylld rymmer den 1,2 miljoner ton olja. Oljans temperatur kan vid utgångspunkten maximalt uppgå till 82 grader C, men när den når Valdez har den sjunkit till ca 30 grader C.

800 miljarder kubikmeter gas

I Valdez blir installationerna gigantiska. Lagringsutrymmena skall rymma 2,3 miljoner ton, och i första omgången skall fyra jättetankers kunna lasta samtidigt. Senare kommer kapaciteten att flerdubblas. All rengöring av tankarna skall ske i hamnen och all spillolja måste noggrant tillvaratas.

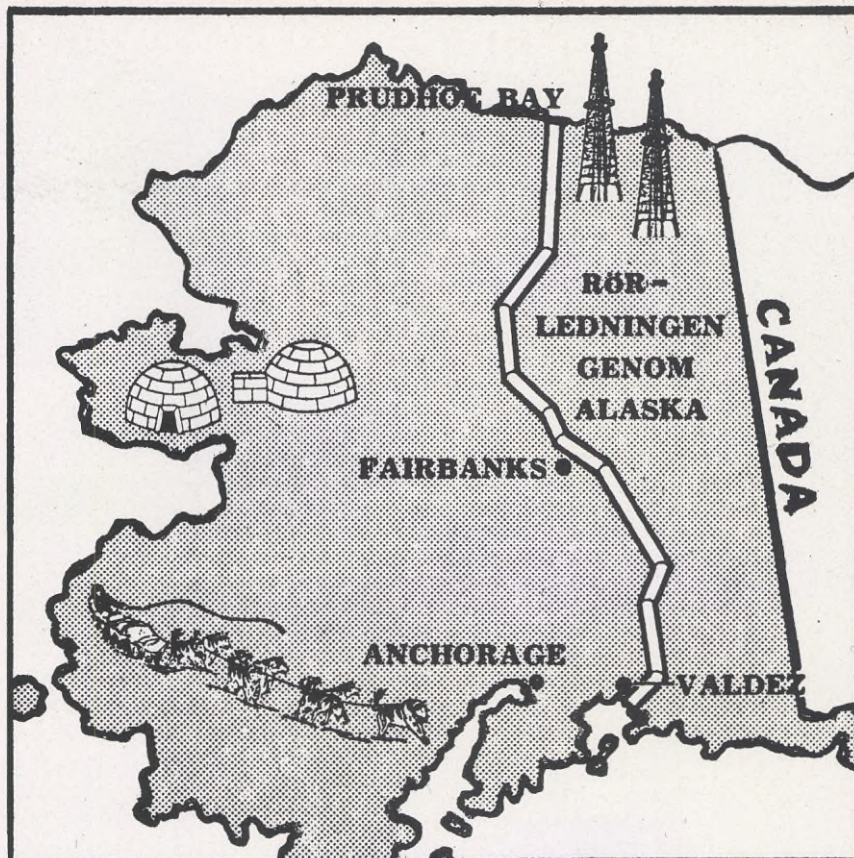
Nya vägar och flygfält måste också byggas, plus ett speciellt telefonsystem och väldiga dataanläggningar.

En speciell transportväg är färdigbyggd. Den är 58 mil lång. Omkring 60 miljoner kubikmeter grus har måst undanskaffas.

Vägen i fråga skall inte endast betjäna oljeledningen, utan man planerar också att framdeles dagligen kunna transportera omkring 100 miljoner kubikmeter naturgas från Prudhoe Bay. Det finns bevisligen tillgångar på åtta hundra miljarder kubikmeter naturgas i Prudhoe Bay och närliggande område den. Naturgasprojektet befinner sig ännu under bearbetning, och det är inte alldeles säkert att det kommer att förverkligas.

Höga hyror, brist på bostäder

Staden Fairbanks ligger ungefär halv vägs utmed rörledningskorridoren och har varit en idealisk utgångspunkt för byggnadsprojektet, men inte när det gäller levnadsförhållandena. Överbelastningen av skolor och vägar har varit enorm. Behovet av bostäder har inte kunnat tillgodoses och efterfrågan på energi har ökat kolossalt. Enligt officiella beräkningar har mer än 12 000 nykomlingar anlänt sedan april 1974.

Oljeledningen från Prudhoe Bay i norr till Valdez i söder är 128 svenska mil lång.

I slutet av det här året ska oljan börja flöda. När ledningen är fylld rymmer den 1,2 miljoner ton olja. Miljökämpar jorden runt är oroade. Det kan uppstå ledningsbrott och man kan inte utesluta jordskalv och sabotage

Befolkningen har mer än fördubblats. Hyrorna har skjutit enormt i höjden. Likartade är förhållandena i Valdez och på flera andra håll. Brottsligheten har, liksom under guldrushen för nittio år sedan, ökat i skrämmande omfattning.

Olja i 20—25 år

Miljarderna rullar — men visst kommer jättesatsningen att ge utdelning. Dock inte till evig tid. Mellan 20 och 25 år tros oljan i Prudhoe Bay räcka. Möjligt är förstas att nya fyndigheter upptäcks i Alaska, men även dessa kan bara räcka under en begränsad tid. Och då har kanske ledningar, borrh och hamnanläggningar osv bara skrotvärdet kvar.

Hur det blir med förekomsterna av naturgas vet man ännu inte, men inte heller dessa är outtömliga. I en inte alltför avlägsen framtid finns det ingen olja eller gas alls kvar i jordens inandömen. Men den dagen den sorgen, re-

sonerar de som tror att teknik och vetenskap kommer att kunna finna ständigt nya lösningar på energiproblemen.

Säkert är att miljöförstörelsen kommer att fortsätta. Jakten på energi i alla dess former leder oupphörligt till allsköns utarmning och förstörelse. Ökat teknologiskt kunnande och aningslöshet om sammanhangen har hittills lett till förskingring av jord, rovdrift med icke förnyelsebara resurser och förgiftning av de livsbärande elementen. Någon gång måste politiker, tekniker och vetenskapsmän hejda sig, tänka efter, gå in för en paus. Vi måste försöka fånga sammanhangen i den oerhörda mängden av fakta.

Slöseriet med olja och andra fossila bränslen måste förr eller senare stoppas. Alternativa lösningar måste prioriteras. Annars hamnar vi ohjälpligt i det kärnkraftssamhälle, som man nu på allt fler håll runt klotet börjar inse är människans farligaste äventyr hittills. ■

För invånarna på landsbygden kan kommunerna beställa tjänster av lantbrevbäraren

Lantbrevbäraren kommer inte bara med post utan också tillsyn

Ca 85 kommuner har f n tecknat avtal om särskild landsbygdsservice genom lantbrevbärare. Avtalen berör ca 1 070 lantbrevbäringslinjer. Totalt finns det 263 kommuner i landet där lantbrevbärning förekommer (ca 2 700 linjer). Geografiskt sett återfinns de flesta avtalen i Mellan-Sverige inom ett område som omfattar västra delen av Kopparbergs län, Värmlands, Örebro och Södermanlands län. I övrigt finns de flesta avtalen längs ostkusten från Kristianstads kommun längst i söder till Piteå kommun längst

i norr. I Södermanlands och Örebro län har nästan samtliga kommuner träffat avtal, sannolikt till viss del beroende på att länsstyrelserna i dessa län intagit en mycket positiv hållning till servicen och bl a rekommenderat den i sina länsprogram.

Brevbärarna slår larm

Kontakttjänsten eller larmtjänsten ingår alltid i de avtal kommunerna tecknar med Postverket. En del kommuner har funnit att enbart denna del av servicepaketet, som löser kommunernas uppsökande sociala ansvar gentemot

invånarna på landsbygden, ger full valuta för den fasta avgiften man betalar.

Erfarenheterna har också visat att lantbrevbärarna har klarat av kontakttjänsten på ett bra sätt. Flera tidningsartiklar har berättat om fall där lantbrevbärare slagit larm om personer som legat sjuka och inte själva kunnat tillkalla hjälp.

Endast i ett känt fall har kontakttjänsten inte fungerat och orsaken härtill var nog att lantbrevbäraren kände kundens vanor för väl och därför inte slog larm. Personen i fråga, en äldre man, brukade nämligen ofta vara bort-

rest på affärsresor och därför föreföll det inte så konstigt att posten samlades i lådan några dagar. Mannen hade emellertid drabbats av ett slaganfall och upptäcktes av en granne efter några dagar. Tyvärr var det för sent då och mannen avled ett par dagar senare. Fallet visar att lantbrevbäraren aldrig får nonchalera den regel man söker inpränta under utbildningen: Slå hellre larm en gång för mycket än en gång för litet!

Kontakttjänsten innebär emellertid inte bara att lantbrevbäraren skall slå larm vid akuta situationer utan han skall fortlöpande iaktta och diskutera med sin kontaktman omständigheter som kan tyda på att en person behöver hjälp på ett eller annat sätt. Hur fint detta har fungerat i Ö Göinge kommun, Kristianstads län, visar nedanstående utdrag ur kommunsammanträdesprotokoll:

- Lantbrevbärarna har kontaktat socialkontoret vid ett 10-tal tillfällen angående personer utmed linjerna. Detta har givit till resultat: förbättningslånsansökningar, telefonkopplingar, anskaffande av ved, hemhjälp, psykiatrisk vård m m. Ett flertal pensionärer har uttryckt sin belåtenhet över denna service, som låg till kostnad ger information om pensionärernas förhållanden i enlighet med stadgandena i socialhjälpslagen om uppsökande verksamhet. — — — — —

Ledamoten NN meddelade att en polisman uttalat sitt tack för Ö Göinge kommuns beslut beträffande social service genom lantbrevbärare, vilket blivit till glädje för många.

Hushållskartor och förteckningar

Postverkets kartmaterial har i regel blivit mycket uppskattat av kommunerna. Kartorna har kunnat utnyttjas för flera olika ändamål i den kommunala planeringen. Vanligtvis används de vid planering av kommunens sociala verksamhet, t ex för att hemvårdsassistenter skall veta var pensionärer och andra ev hjälpbehövande bor, vid ändringar i distriktsindelning, inrättande av färdtjänst etc. Kartmaterialet har även på en del håll använts vid den kommunala trafikplaneringen, vid inrättande av skolskjutsar, sophämtningsrutter, sotningsdistrikt m m.

Hembesök och särskilda uppdrag

Med ledning av inkomna fakturaspecifikationer gjorde posten år 1975 en beräkning av i vilken omfattning kommunerna beställt tjänster i den sär-

Vi väntar också på brevvärdarna

skilda landsbygdsservicen under andra kvartalet 1975. Det visade sig då att det genomsnittliga antalet beställda hembesök och särskilda uppdrag endast var 1,61 per linje och månad.

Posten har även 1976 gjort en sådan beräkning avseende första kvartalet 1976, som visade att genomsnittet stigit till 3,45 hembesök och särskilda uppdrag per linje och månad. Fortfarande är dock uppdragen mycket ojämnt fördelade på olika kommuner och på olika linjer. Vissa kommuner har inte beställt ett enda hembesök, trots att det i den fasta avgiften per linje och månad ingår 12 hembesök eller särskilda uppdrag. Detta kan jämföras med en linje i Kil som under mars 1976 ensam ombesörjde 135 hembesök.

Från ett postkontor har man framfört som sin uppfattning att avgörande för om en kommun kommer att utnyttja servicen på önskvärt sätt är hur mycket man satsar i förberedelser inför själva genomförandet. Bla måste

man från postens sida informera berörda tjänstemän i kommunen inte blott om vad lantbrevbäraren utråder och vilken postal service han ger, utan man måste även poängtera den personliga kontakt han har med kunderna på landsbygden och vad han kan göra om kommunen verkligen vill utnyttja honom.

Samma postkontor ger exempel på hur en kommun lade upp förberedelserna inför genomförandet och där sedan resultatet blev mycket lyckat. Sålunda lät man en tjänsteman vid socialförvaltningen enbart syssla med att få i gång de sociala behoven hos kommunens äldre m fl på landsbygden (behov av hemsamarit, hjälpmedel, telefoninstallation m m). Tjänstemannen gjorde kartläggningen tillsammans med resp lantbrevbärare. Kommunen fick härigenom en god inblick i lantbrev-

Forts sid 22

Vem bär ansvaret för skador orsakade av läkemedel?

GUNNAR NILSSON har följt debatten om ansvarsfrågan i anslutning till det sk p-pillermålet i Norge

Mot bakgrund av Norges Högsta Domstols frikännande i det sk p-pillermålet utvecklade sig en debatt mellan läkare, jurister och allmänhet/patienter om ansvar för läkemedelsskador. GUNNAR NILSSON refererar och kommenterar debatten.

Oslo tingsrätt avkunnade för drygt ett år sedan sin dom i det sk pillermålet, vari fastslogs att en norsk kvinna, som avlidit i sviterna av en hjärtinfarkt, kunde ha vållats detta genom bruket av p-pillret Anovlar. Trots att tingsrätten funnit att tillverkaren Schering A. G. inte hade gjort sig skyldig till oaktsamhet (culpa) ansåg man att tillverkaren borde åläggas ansvar enligt norsk skadeståndsrätt. Sedermera har såväl lagmannsretten, dvs den norska motsvarigheten till våra hovrätter och Norges Högsta Domstol frikänt tillverkaren från allt objektivt ansvar. I motsats till högsta domstolen fann emellertid hovrätten att det fanns ett samband mellan kvinnans död och bruket av Anovlar.

Principiellt betydelsefull

Domen kan ha en viss principiell betydelse för liknande rättsfall långt utanför Norges gränser och sedermera har saken debatterats i bl a Nordisk Medicin, som publicerat flera artiklar. Professor dr Kristen Andersen i Oslo har i en artikel närmare redogjort för bakgrunden till den norska högsta domstolens frikännande utslag. Till grund för sitt utslag hade högsta domstolen en omfattande skriftlig bevisning och muntliga, stenografiskt upptecknade uttalanden under såväl tingsrättens som hovrättens handläggning av saken.

Vad man funnit i högsta domstolen var sålunda:

- Det var tvivelaktigt huruvida koagulationsfaktorerna i kvinnans blod var påverkade av Anovlar vid tiden för fråntillfället, eftersom det gått 6 veckor sedan hon senast tagit pill-

ren. Östrogenpåverkan faller nämligen normalt bort efter sex veckor och högsta domstolen ansåg sig inte kunna ta hänsyn till individuellt betingade variationer i detta hänseende.

- Bruket av Anovlar under så kort tid som fyra veckor ansågs inte disponera för nya blodproppar i hjärtats kranskärl, liksom det inte ansågs bevisat att arterieskador efter tidigare tromboser (blodproppar) skulle disponera för nya blodproppar.
- Högsta domstolen ansåg att det fanns en hel rad tvivel att anföra vad avsåg det tidsmässiga sambandet mellan kvinnans död och bruket av p-pillret Anovlar: "Det är möjligt men icke säkert att den hos fru H påvisade hjärttrombosen var primär orsak till hennes död. Det är möjligt men icke säkert att också denna form av trombos kan ha samband med bruk av östrogenhaltiga orala antikonceptionella medel som Anovlar."

Högsta domstolen ansåg också att det tänkbara sambandet mellan hjärttrombos och bruket av Anovlar hade manifesterat sig i ytterst få fall och i motsats därtill hundratusentals kvinnor hade använt sig av Anovlar utan komplikationer. Ett fall ansågs inte indikera något rättsligt skadeståndsansvar.

Kristen Andersen påpekar att högsta domstolens utslag stödjer sig på norsk rättspraxis och tidigare analoga prejudikat. Han påpekar också att högsta domstolen självständigt bedömt och avgjort målet på grundval av framlagda bevis och sålunda kommit till slutsatsen att det inte fanns något som styrkte sannolikheten att Anovlar orsakat trombosen som vållat kvinnans död. Kristen Andersen understryker att högsta domstolen avgjort målet sålunda eftersom bruket av Anovlar bara var en av flera möjliga orsaker till kvinnans död. Därav frikännandet från allt rättsligt ansvar.

Mellan flera hötappar

I en artikel har också professor dr med. Knut Naess vid Institutt for farmakoter i Oslo analyserat domarna i målet. Inledningsvis slår han fast vad äldre läkare med stor praktisk och klinisk erfarenhet aldrig någonsin förnekat, nämligen att allt bruk av läkemedel innebär risk för biverkningar. Emellertid menar Knut Naess att det är omöjligt att förelägga någon tillverkare av medicinska preparat objektivt ansvar för eventuella uppkomna skador. Han anför ett drastiskt exempel: om regeln om objekt ansvar accepterades skulle en tillverkare av ett preparat för behandling av cancer kunna påläggas ansvar om medlet framkallade bloddyskrasi, alltså en blodsjukdom. Professor Naess redogör därefter för gången vid registreringen av läkemedel och han understryker hur svår det är att vid klinisk prövning av ett läkemedel spåra eventuella biverkningar och komplikationer. Om läkaren föreskriver ett preparat på de indikationer som de kontrollerande myndigheterna angivit, kan inte heller läkaren lika litet som den kontrollerande myndigheten eller tillverkaren ställas till ansvar.

Patienten å sin sida, bär enligt Naess ansvar för eventuella skador i samband med missbruk.

Producentansvaret enligt Naess

Tillverkarens ansvar definierar professor Naess sålunda, vi citerar:

"Om det emellertid kan bevisas att en firma bevisligen underlåtit att ge upplysningar eller framställt påståenden som det inte finns täckning för — eller kommit till felaktiga slutsatser, som man på objektiva kriterier borde ha kunnat undvika utifrån den kännedom man hade vid ifrågavarande tidpunkt, må firman utan tvivel kunna belastas med såväl moraliskt som ekonomiskt ansvar för skador."

Oklart rättsläge

En juridisk bedömning av den norska rättsaken ur svensk synvinkel har se-

dermera gjorts av professorn i civilrätt vid Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet Bertil Bengtsson. Rättspraxis är enligt denne i Sverige följande:

- Enligt 1972 års svenska skadeståndslag medför vårdslöshet, vare sig den är orsakad av oaktsam positiv handling eller försummelse, ansvar för
  - a) Producenten vid bristande kontroll av läkemedlet eller brister i anvisningarna för dess förskrivning.
  - b) Apoteket om det gör sig skyldigt till försummelse vid försäljningen av läkemedlet.
  - c) Läkaren om han förfar oaktsamt vid förskrivningen.
  - d) Annan sjukvårdspersonal om den slarvar vid utdelningen.

Kontrollmyndigheten i vårt land övertar inte tillverkaransvaret i och med att ett läkemedel godkänns och registreras. Alltså kan staten inte ställas till ansvar. Inte heller finns det lagregler som ålägger tillverkaren strikt ansvar.

Professor Bengtsson bedömer det också som svårare att få skadestånd av andra än tillverkaren, tex importörer eller grossister. För att läkare och sjuksköterskor skall kunna ställas till ansvar krävs också grov oaktsamhet som orsak till skadan.

Lagstiftning behövs tydligen

Enligt professor Bengtsson är det oklara rättsläget otillfredsställande av många skäl. Han anser det önskvärt att lagstiftningen ses över och nämner som exempel diskussionen inom EG-området där strikt ansvar för såväl tillverkare som importörer framförts som tänkbart.

Professor Kristen Andersen i Oslo vill återigen att om strikt ansvar för läkemedeltillverkare och importörer lagfästas, också kontrollmyndighetens ansvar kodifieras i framtida gällande lag.

Patientens otrygghet

Att patienterna upplever situationen under rådande förhållanden som otrygg har framgått av den aktuella debatten i dagstidningar, och de läkare som förskriver naturläkemedel framhåller ofta att dessa är de enda som bevisligen inte ger några som helst icke önskvärda biverkningar.

Trots allt kan man inte fria sig från känslan att alla berörda utom patienterna tar åtminstone viss hänsyn till de stora ekonomiska intressen som står bakom läkemedelsindustrin och forsk-

ningen på området. Därifrån är det långt till att gå så långt som att utdöma all medicinering. Vi bör ha antibiotikan i gott minne för att minnas dess välsignelse för bla lungsjuka. Med potäterna försvann på sin tid svenska folkets undernäring, och med antibiotikan försvann också lungsoten, detta folkets gissel som inom vissa områden på sin tid tycks ha skördat offer i varje familj. Vi får vänta på vad ev. utredningar kan ge lagstiftningsvägen.

Stark kritik från HCK mot regeringens budgetförslag

— Regeringens budgetförslag saknar egentliga nyheter för handikappade. De nya belopp som föreslås avser redan pågående verksamhet eller redan beslutade åtgärder. Det fastslår HCK-ordföranden Hans Gedin i en kommentar till budgetförslaget. Det har inte sagnats synpunkter på vad som behöver göras. Vid sex överläggningar med regeringen under hösten har vi pekat på angelägna behov bland handikappade. Efter överläggningen med statsminister Fälldin och budgetministern Mundebo uttalade Mundebo offentligt att den nya regeringen skulle visa sig vara mer handikappvänlig än den gamla. Vi saknar alltså bevis för detta. Kort sagt är vi mycket besvikna.

I några fall innebär regeringens budget så begränsade förbättringar att de i själva verket inte leder till några framsteg. Jag tänker på höjningen av det maximala bidraget till handikappbilar från nuvarande 20 000:— till 23 000:—, säger Hans Gedin. Med hänsyn till penningvärde- och prisutvecklingen innebär det att den enskilde handikappade i själva verket får betala mer av egna medel för en handikappbil än tidigare. Vårt gamla krav om att hela bilkostnaden ska utgå har helt nonchalerats. Handikappinstitutet får en höjning av sitt anslag på endast 5 procent, vilket alltså i realiteten innebär en standardsänkning. Vi har pekat på behoven av förskolekonsulenter

för handikappade barn. Av SÖ:s begärda 24 tjänster i detta fall bifaller regeringen två. Det är närmast en utmaning i en tid när man genom bättre barnomsorg vill integrera de handikappade barnen i barnstugeverksamheten. Inte heller verksamheten med reselärare som så väl behövs för de handikappade barnen i den obligatoriska skolan byggs ut. Detta är bara exempel. Listan skulle kunna göras betydligt längre på utbildningsområdet. Det gäller också andra områden. Exempelvis arbetsmarknadssidan där vi hävdade att arbetsmarknadsverket måste specialdestinera resurser för att bättre kunna arbeta inom anpassningsgrupperna, för att genom den sk främjandelagen effektivare kunna verka för utplacering av handikappade människor på arbetsmarknaden.

Regeringen säger att man totalt ökar insatserna för handikappade med 550 miljoner i förhållande till förra årets budget. Det är ungefär samma belopp som höjningen utgjorde förra året. Mot bakgrund av att detta är en rekordbudget kan vi alltså konstatera att handikappades relativa andel av den totala budgeten har minskat. Med andra ord: för handikappade innebär årets budget en relativ försämring.

Furs patienter hade trevlig och glad julfest

Furs patienter har haft sin sedvanliga julfest. Patientföreningens ordförande välkomsthälsade. Deltagarantalet var stort, både personal och patienter infann sig. Samlingsalen var smakfullt juldekorerad.

För musikunderhållningen svarade "Blekinge trio" från Ronneby under Owe Ronnewalls ledning. Dessutom förekom teaterunderhållning. Det var Furpersonalens Skogsteaterensemble som framförde "Lördagskväll på Buskahult". Den rev ner många och långa applåder. Så en eloge och ett tack till kökets personal som gjorde sitt bästa beträffande den lekamliga spisen. Furs patienter är mycket glada att denna julfesttradition bevaras och vill framföra ett varmt tack till alla som medverkat och gjort denna högtidsstund möjlig.

Seth Jonsson

Följ med RHL till Svarta havet på en välbehövlig rekreationsresa

Ni har två resor att välja på.
Avresedagar 19 och 26 maj

Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka (RHL) anordnar även i år rekreationsresor för sina medlemmar till Svarta havet i Bulgarien. Avresedagar är 19 och 26 maj.

Liksom tidigare år subventionerar RHL resorna. De är dessutom rabatterade av Reso. För samtliga deltagare gäller att hälsodeklarationen på vidstående sida skall ifyllas och insändas tillsammans med anmälan. Hjärtsjuka medlemmar måste dessutom insända läkarintyg, där lämpligheten av att delta i rekreationsresan är styrkt.

Den som är i behov av medresenär kan räkna med plats för en nära anhörig på samma villkor.

Ej behandling utan vila

Vi vill framhålla att resorna inte är behandlingsresor utan vilo- och rekreativresor med möjlighet till läkarbehandling, om så skulle behövas.

Sunny Beach ligger vid Svarta havet

Nere vid Svarta havet ligger Sunny Beach, Bulgariens riviera med en milslång sandstrand och underbart klart och rent vatten. Här har vi fastnat för hotell Kuban. Det är ett mycket mo-

dernt, snyggt och trevligt möblerat hotell med alla bekvämligheter. Hotellet ligger 200 m från stranden. Inkvartering i dubbelrum. Alla rum har balkong. Resmålet och hotellet är prövat av oss vid tidigare resor och erfarenheterna är mycket goda.

Skönt klimat

Vad kan man säga om Bulgarien? Man har ett skönt klimat, särskilt i slutet av maj, då det ännu inte blivit för varmt. Badtemperaturen ca 20°. Man äter och dricker gott och billigt på över 35 restauranger där man serverar god och vällagad mat.

Man kan köpa lädervaror och keramik. Vill man roa sig kan man göra det på restauranger och nattklubbar. Men framför allt är värmen och luften välgörande.

Sedan finns det många tillfällen att göra dagsutflykter i omgivningarna, till både gamla och nya städer.

Sjuksköterska medföljer

Nu till själva resorna och vad de innehåller.

Pris kr 1 150:— med jetflyg Sterling Airways Caravelle eller Boeing 727/200 från Arlanda till Burgas.

Direktflyg 3,5 tim. med modernt och bekvämt flyg, 30 min. bussresa till Sunny Beach. Helpension i dubbelrum med matkuponger.

Sjuksköterska denna gång är Margaretha Gärdin och reseledare är Ingvar Enevärn. Hela resan är 14 dagar.

Utöver nämnda prisförmåner svarar riksförbundet för anslutningsreskostnaden per tåg II klass tur och retur Stockholm förutom 100:— som resenären själv betalar. Tanken är att resan tur och retur anslutningsplatsen inte skall överstiga 100:— för medlem under förutsättning att beställning sker i samband med rekreativresa.

Bussar från Stockholms Centrum till Arlanda International avgår från Vasagatan 6—12 (mitt emot Centralstationen).

Avståndet från Vasagatan till utrikesterrinerna är ungefär 45 kilometer och restiden är 45 minuter. Bussarna avgår 1 timme och 45 minuter före planets avgång.

Resebestämmelser

För rekreativresa till Bulgarien gäller Svenska resebyråföreningens allmänna resevillkor. Utöver dessa gäller följande:

1. Deltagarna skall vara medlemmar i RHL.
2. De medlemmar, som icke tidigare deltagit i RHL:s rekreativresor, äger företräde vid uttagandet av deltagare.

3. En förutsättning för deltagande i resan är att resenären själv skall kunna sköta sitt dagliga liv.
4. Föräldrar till hjärt- eller lungsjuka barn och ungdomar äger rätt att ensamma eller tillsammans med sina barn delta på samma villkor.
5. Medlemmar med minderåriga barn, som pga att barnpassning ej kan ordnas, kan delta i RHL:s rekreativresor och medtaga sina barn, om möjlighet finns att ordna plats för dessa utanför det antal platser som RHL bokar för medlemmarna. Kostnaden för barnen svarar medlemmarna själva för. (Alternativt subventionering av kostnaderna för dessa barn deltagande prövas särskilt).
6. För hjärtsjuka medlemmar erfordras läkarintyg som rekommenderar deltagande i RHL:s resor.
7. Även andra sjuka bör konsultera läkare om ett deltagande i resan är tillrådligt. Deltagande i resan sker på eget ansvar.
8. Deltagaren måste vara reseförsäkrad. Försäkringen skall täcka akut sjukdom, olycksfall, fördyrade hemtransporter och resgodsförlust.

Forts sid 21

BULGARIEN

ANMÄLAN TILL REKREATIONSRESORNA den 19 och 26 maj

14 dagars vistelse

Anmälan mottages under tiden 10—25 mars 1977

RIKSFÖRBUNDET FÖR HJÄRT- OCH LUNGSJUKA

Box 3196, 103 63 STOCKHOLM

För att anmälan skall betraktas som definitiv insändes samtidigt anmälningsavgiften, kronor 100:— per deltagare till vårt postgirokonto nr 95 00 11 - 7, varvid på talongen anges resmål samt avresedag.

Jag anmäler mig till rekreativresa 19 maj

26 maj

Texta tydligt eller använd maskinskrift

Namn .....

Adress .....

Postnr och postadress .....

Personnummer ..... Tel bostaden ..... / .....

Tel arbetet ..... / .....

Lokalförening ..... **OBS! För hjärtsjuka deltagare erfordras läkarintyg som styrker deltagande i resan**

Medresenär

Namn .....

Adress .....

Postnr och postadress .....

Personnummer ..... Tel bostaden ..... / .....

Tel arbetet ..... / .....

Anslutningsbiljetter tur och retur hemorten—Stockholm önskas Ja Nej

Berättigad till pensionärsrabatt

Medresenär berättigad till pensionärsrabatt

Icke rökare Rökare

Kollektiv reseförsäkring önskas. Pris kr 43:— per person under förutsättning att alla tecknar försäkringen. Ja Nej

Har deltagit i någon av RHL:s rekreativresor tidigare. Ja Nej

Var god kontrollera att passet är giltigt!

HÄLSODEKLARATION

Närmast anhörig .....

Medicinsk grundsjukdom .....

När debuterade sjukdomen .....

Vårdats på sjukhus tiden .....

Ordinerad medicin .....

Allergi eller ogynnsam reaktion för något preparat .....

.....

.....

.....den ...../..... 19

.....

.....

Underskrift

*Ägg var förr
en alldeles
speciell påskrätt.
Före påsken
hade man haft
fastetiden
och vid påsk
började hönsen
lägga ägg
på nytt.*

Ägget i påskfirandet

JAN-ERIC WAHLÉN berättar om att picka ägg och rulla ägg

Det finns många sägner om hur ägget har kommit att spela en så framträdande roll just under firandet av påskhelgen. En av de äldsta jag läst härstammar från ett litet landskap i Mellaneuropa som heter Bukovina. Numera är landet delat mellan Rumänien och Sovjetunionen. Något som skedde i slutet av andra världskriget.

Så lyder sägnen:

”Då Frälsaren tillfångatogs av sina fiender och överlämnats till en kvalfull död på korset, beslöt den sörjande Guds moder att göra ett försök att rädda sin son. Hon färgade särskilt utvalda ägg med en gyllene pensel och lade dem i en förgylld korg. Därpå letade hon rätt på en sällsynt vacker höna och bar alltsammans till Pilatus

för att blidka dennes dom över sonen. Inför den stränga domaren sjönk hon ner på sina knän och bad för sin son.

— Gråt inte, svarade henne då Pilatus, din son har upphört att lida. Man har redan fört bort honom och marterat honom till döds på korset.

Som träffad av blixten föll då Guds moder ner till marken och tappade korgen med äggen, som sedan rullade ut i hela världen.”

I denna sägen finns en antydning om att ägg använts som offergåva. Än i dag kan man ju spåra något av det hedniska offeräggets gudomliga kraft. Ägg anses ju tillföra människan livskraft och fruktsamhet. En symbol för naturens pånyttfödelse, och den katolska kyrkan betraktade sedermera påskäggen som en symbol för Kristi uppståndelse.

Detta om den kristna bakgrunden.

Ska man vara mera jordnära och krass, så kan man ju bara konstatera det faktum att påsken infaller just under den tid då hönsen åter börjat värpa. Ätminstone var det så hos de jordbrukarfamiljer som höll sig med höns. Numera kan man väl driva höns att värpa året runt, men därmed har man väl också dödat själva glädjen hos en höna som just lagt ett ägg. Även livslängden hos dessa hårt drivna djur måste ju förkortas. Självt har jag aldrig studerat den moderna industrialiseringen av värphöns, men jag kan inte föreställa mig dessa ruggiga individer kackla förnöjsamt efter fullbordat värp.

Förr användes ju även ägg från de vilda fåglarna. Självt har jag varit med om att samla mäsägg under andra världskrigets hårda dagar. Vi vadade i en grund mosse och brandskattade fiskmåsarnas reden, allt under det att föräldrarna till de blivande mäsungarna högljutt protesterade. Men vad brydde man sig då om sörjande föräldrar till små futtiga embryon till ungar. Det var en ädel tävlan oss pojkar emellan att samla ihop de flesta äggen under den korta eftermiddagen sedan skolan slutat.

I samband med detta har jag ett annat minne från den sorgfria barndomens dagar som även handlar om ägg. Fast denna gång om kråkägg. Det fanns så kallade skottpengar på kråkungar och skatungar, och vi fick även betalt för äggen. Och var man inte kvick och tog äggen fanns det alltid någon rival som höll sig framme. Så man vågade aldrig låta ungarna kläc-

kas även om betalningen för dem var högre.

Vi var några pojkar som hittat ett kråkbo alldeles i utkanten av byn där vi gick i skolan. Boet låg placerat högst upp i en svindlande talkrona. Ingen hade märkt att klättra ända upp. Insidorna av våra knän var alltid en enda stor sårskorpa under dessa vårens bråda dagar. Men så kom jag på den lysande idén att tillverka ett par kuddar av säckväv, som jag sedan spände fast runt knäna med snören. Det dröjde inte lång stund för mig att ta mig upp till kråkboet. Med sex ägg i min vegamössa varligt påsatt på skulden, tog jag mig snabbt ner till de avundsjuke kamraterna. Vår skollärare hade kommit för att äse min hiskliga klättring. Just som jag kommit ner, går vår fruktade magister fram till mig och säger småleende:

— Du var mig en baddare att klättra!

Samtidigt lade han sin högra hand tungt på mitt huvud. Jag hann inte hejda honom, eller kanske vågade jag inte. Skamsen smög jag mig hemåt under kamraternas vilda jubel. Sannerligen ett smärtsamt långfredagsminne.

Kanske finns det ännu en anledning till att ägget har blivit en alldeles speciell påskrätt. Påskfirandet föregicks ju förr av fastan och under denna tid var det strängeligen förbjudet att förära någon som helst äggmat.

Ägg har ju även blivit föremål för lekar under påsken. På flera håll i Europa är det vanligt med färgade påskägg. Detta ursprung kan nog spåras till Tyskland, där man på 1500- och 1600-talen spelade med röda ägg. Spelet gick så långt att man 1615 utlyste förbud mot spel med rödaägg i kyrkan och på kyrkogården.

I södra Sverige förekommer säkert ännu så kallad äggrullning och äggpickning. Äggrullning kan gå till på två olika sätt. Var och en av de tävlande har lika många ägg målade i varsin färg. Varje tävlande ställer upp ett ägg var på golvet med ett par decimeters mellanrum. Sedan har man en lutande bräda i ena ändan av rummet. Nu gäller det för de tävlande att nerför den lutande brädan släppa en femöring med sikte på något av motståndarnas ägg. Träffar man vinner man ägget, men skulle man däremot träffa sitt eget ägg får man plikta med ett ägg. Den andra varianten är att ställa upp ägg i sand och sedan rulla med ett annat ägg. Träffar man då får man ta upp båda äggen. Man kan ju

fråga sig hur många ägg som är hela efter en tävling av det sistnämnda slaget. Kanske var det heller inte meningen att äggen skulle hålla sig hela. Lite humor skall det ju finnas i en tävling också.

I Kivik i Skåne fanns förr en ägga-backe där i synnerhet ungdomen samlades för att rulla ägg. Det var ingen liten backe heller och här är det väl mest frågan om vem som kunde rulla flest ägg utan att de gick sönder. Backen lär ha mätt 23 meter från krönet och ner till den släta planen nedanför. Många luftfärder hann säkert äggen med innan de kom ner eller krossade.

Leken samlade förr mycket folk som hade hjärtans roligt åt de tävlande, som ofta sprang bredvid sina ägg och uttalade de hemskaste besvärjelser för att på så sätt förtrolla sina ägg till stor hållbarhet.

Ett annat sätt att tävla eller spela med ägg, var att de två kämpande höll varsitt ägg med bara spetsen synlig mellan tummen och pekfingeret. Sedan skulle man picka äggen mot varandra och den vars ägg höll hade vunnit. Detta kallades för att picka eller knacka ägg.

Man kunde ju även knacka äggen mot varandras pannor och samtidigt önska sig något. I denna lek hade man ju alltid möjlighet att ostraffat hämnas på sina ovänner. Visserligen skulle önsknungen gå i uppfyllelse endast om ägget höll. Men detta kan ju näppligen vara sant. Självt har jag varit med om detta, och jag önskade alltid att ägget skulle gå sönder, ja till och med att det måtte vara surt.

Ett annat sätt var att hålla ett ägg bakom ryggen i ena handen och sedan fick någon gissa i vilken hand man hade ägget. Gissade man rätt skulle man få ägget. Jag har aldrig fått något helt ägg vid sådana tävlingar.

Att ägget är en fruktsamhetens symbol finns det många bevis på. När man sådde lin förr så skulle det alltid ligga ett ägg i utsädeskorgen, och säningsmannen skulle äta ägg efter väl förrättat värp. Även i ordspråken finns ägget med, i många varianter. Ägget ska inte lära hönan värpa, sa man ofta då ungar lade sig i de vuxnas tal. Och av onda ägg blir elaka ungar. Den som vill ha ägg får inte döda eller äta upp hönan och tvärtom.

Prästen ska ju förstås allt bestyra, och han ska väl få avsluta det här i ordspråket:

”Ett ägg är ett ägg, sa prästen och tog det största.” ■

**TÄNK PÅ
HJÄRT- OCH LUNGSJUKAS
BLOMSTERFOND**

Postgiro 95 00 11 - 7
Bankgiro 573 - 4090

Dystra resultat om hjärtinfarkt i världen

Världshälsoorganisationens första hjärtinfarkttrapport ger dystra resultat. Koordinator för rapporteringen är WHO:s kontor i Köpenhamn. Bilden är dyster enligt Läkartidningen, eftersom dödsfallen utanför sjukvården är många.

Hjärtinfarktsfallen är högst i Helsingfors med 7,3 fall per 1000 män i åldern 20-64 år. Boden och Göteborg har 4,1 resp 2,6 fall. Lägst i statistiken över antalet döda i infarkt ligger Erfurt i DDR, Sofia och Bukarest med värden som varierar mellan 1,4 och 1,7. Männen drabbas i medeltal 3,4 gånger oftare av hjärtinfarkt än kvinnorna. Högst är överlevnaden bland dem som lades in på sjukhus i Nijmegen i Holland, där 71 procent överlevde första året. Göteborg och Boden ligger på ett genomsnittligt värde av 69 procent. I Finland är överlevnaden låg. I Tammerfors är överlevnaden 57 procent och i Helsingfors 58 procent.

Många tbc-fall bland våra invandrare

Läkartidningen 31/76 redovisar två pilotstudier som utförts i Sverige om hälsovården för immigranter, dvs de människor som vi på vardagssvenska kallar invandrare. Det är socialstyrelsens föredragande i flyktingfrågor, Göran Aurelius, och Hans Moell, länsläkare i Kronobergs län, som i en artikel granskat denna del av vår hälsovård.

Tbc upptäcks inte sällan bland invandrare som just kommit hit eller efter en tid. Att Tbc bryter ut senare eller att

invandraren lättare blir utsatt för infektion än värdlandets befolkning kan bero på de ändrade miljöförhållandena. Av alla barn, som under fem år ådragit sig Tbc i Sverige kommer inte mindre än 80 procent från invandrarna, varför socialstyrelsen för denna riskgrupp rekommenderar fortsatt BCG-vaccinering och en skärpt allmän Tbc-kontroll.

I denna allmänna diskussionen rekommenderar de båda läkarna en utbyggnad av hälsovården för invandrarna sålunda att särskilda immigrantläkartjänster inrättas och inordnas i länsläkarorganisationen. Invandrarna anses också ha ett ackumulerat behov av sjukvård från hemlandet, varför uppsökande verksamhet rekommenderas bland dem. Den skulle kunna tänkas gå så till att varje nyligen kyrkskriven invandrare besöktes i hemmet av sköterska eller distriktssköterska som tillsammans med tolk förklarade varför man erbjuder kostnadsfri hälsoundersökning. I denna skulle skärmbildsundersökning av lungor resp. ev. lungröntgenundersökning ingå.

Gunnar Nilsson

4000 per år som får biverkningar av läkemedel

I de nordiska länderna rapporteras årligen ca 4000 fall av biverkningar av läkemedel. Hur många fall av biverkningar, som verkligen anmäls är det svårt att uppskatta, men man räknar att i Sverige 25-30 procent av de allvarligaste fallen anmäls, medan motsvarande värde i Finland håller sig mellan 5-10 procent. 1970 toppade Sverige statistiken för läkemedelsförbrukningen med 145 svenska kronor per invånare mot 95 kronor för Norge och Finland och 105 för Danmark.

Sjukpenning drogs in trots hjärtfel

JO Bertil Wennergren har framfört anmärkningar mot ett par av försäkringskassans handlagda

ärenden. Det var en läkare som slagit larm sedan försäkringskassan dragit in sjukpenningen för en patient som sjukskrivits efter att ha drabbats av hjärtinfarkt.

Det felaktiga beslutet lär ha berott på språksvårigheter. Beslutet att dra in sjukpenningen hade tillställts patienten utan besvärshänvisning. JO anser liksom i ett annat fall där språksvårigheter anges som orsak till felaktig behandling från försäkringskassans sida att tolk bör användas så att invandrarna får korrekt information och inte drabbas av rättsförluster. Redan 1970 rekommenderade landstingsförbundet landstinget att anlita tolkar.

Hög dödlighet i lungcancer bland gasarbetare

Koksverksarbetare får lung- och njurcancer

En amerikansk läkare, Carol Redmond från Pittsburgh, har konstaterat överdödlighet i lung- och njurcancer bland gasverksarbetare. Det är flera cancerogena ämnen som dessa exponeras för, bla svavelväte, aromatiska kolväten (lösningsmedel) m m.

**Fackbutiken för
tapeter, färg och golv.**

**1000
tapeter**

**Golv och
färg därtill!**

Färgmaterial

Kungsgatan 15, Luleå
Tel. 0920-234 70

STATUS BILDKRYS

nr 3

Lösningarna måste vara **Status redaktion, Box 3196, 103 63 Stockholm**, tillhanda senast den 10 april och tävlingsbrevens skall vara märkta "Bildkruss nr 3".

Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 50, ett på 25 och ett på 15 kronor.

Pristagarnas namn meddelas i Status majnummer.

Namn .....

Adress .....

Postadress .....

SVEN O. BERGKVIST Egen härd

Hon dök upp i Servicehusets självservering och han förstod genast att hans öde var beseglat som det brukade stå i tidningarna. Hon hade pigga blå ögon och såg genast åt hans håll, där han satt i halvdunklet längst bort i lokalen med sin halvurdruckna kaffekopp och grubblade över livet och undrade hur han i hela världen skulle kunna få någon rätsida på det. Så här kunde det inte fortsätta. Det förstod han. Brorsan hade tröttnat på alltsammans, det fick han fler och fler bevis på, och han ångrade säkert att han skrev det där brevet. Svägerskan surnade till så fort hon anade hans närhet. De hade ju också barnen att tänka på i första hand.

Flickan hade långt, ljust hår och styrde sina steg rakt emot hans bord som man brukade här söderut, alldeles utan krusiduller, och hon verkade väldigt modern i sin stora tröja och i sina åtsittande jeans som var vida och fransiga nertill och som hade hjärtan och klövere insydda lite varstans. Det kändes som om hon hette Bettan eller Sivan eller något i den stilen.

När hon lutade sej över bordet och spände ögonen i honom såg han att hon hade små trevliga fräknar i pannan och kring näsroten.

— Hej, sa hon. Är det ingen här?

Han visste inte vad han skulle svara. Han förstod att han var för platt i ansiktet och han var ju helt klar över att öronen stod ut. Dessutom var håret för kort för tiden och den gamla läskostymen borde han naturligtvis ha lagt av för länge sedan. Till råga på allt hade han slips.

— Nää, svarade han äntligen, fullt sanningsenligt, och han kände sej mer och mer bortkommen. Men det var

nåra här nyss, fortsatte han. Fast dom gick. Det är visst så att dom ska stänga.

Hon smackade till med tuggummit, kastade en hårslinga över ena axeln och slog sej ner mitt emot honom.

— Var det Jojje?

— Nja.

— Var det Stökis?

— Nja.

— Pia-Lotta var inte med? Eller Kattan? Förresten så skiter jag i dom. Har du en cigg?

Det värsta var att han inte rökte heller och nu förstod han att allt var förlorat och att han hade tagit fel redan när han såg henne i dörröppningen. Det skulle naturligtvis bli det gamla vanliga. Hon skulle inse sitt misstag, nicka lite generat, resa sej och gå.

Men hon satt kvar och såg på honom med stora, intresserade ögon. Hon kom av sej med tuggandet och det var alldeles tyst. Det bara skramlade lite borta vid disken. Avlägsna röster dividerade och kommenterade. Det klirrade i en kassaapparat. Pengar räknades på håll. Det slog i en dörr. Allt tonades ner och det var som om dag höll på att raderas ut.

Han förstod att goda råd var dyra och att det gällde att sätta allt på ett kort. Han sökte febrilt efter avgörande ord.

— Om dom inte har stängt skulle jag kanske kunna bju på kaffe, fick han äntligen fram.

Hon såg på honom med ännu större ögon och han anade att han sagt något fel och kände hur han rodnade.

— Du är från lanne, ju, sa hon och

lossnade liksom ur sin förstelning och började tugga på nytt.

Han hade räknat med att det skulle komma och tyckte att det var lika bra att erkänna.

— Ja, sa han uppgivet och tittade generat åt sidan och gav upp.

Det var det, tänkte han med en suck och som en bekräftelse på att allt var förbi ropade någon ur halvmörkret att det var stängt och att de inte skulle inbilla sej att de fick sitta och hänga på det här viset halva natten.

— Hej, sa han och reste sej och beredde sej att gå eftersom allt nu ändå var det som det var.

Hon följde med.

— Kvartar du också över hos nån här i Servicehuset? sa hon när de kom ut på det lilla Innetorget.

Han funderade på hur han skulle förklara det. En och annan kvällsmänniska flanerade mot gågator och korridorer som ledde till ständigt nya gågator och korridorer. Någon tog närmaste hiss till någon annan region. Det här var en stad i sej med flera tusen människor i tio till tolv plan. Butik låg vid butik i långa rader, men alla var stängda nu och bara till hälften upplysta. Banken vilade ut bakom tjocka sammetsgardiner. Läkarmottagningen hänvisade till jourhavande. Det var tomt och tyst i barnstugor och skollokalerna.

Sekunderna tickade i väg och han förstod att han måste svara.

— Nej, sa han, för hur det nu var så var det nog i alla fall enklast så.

— Men Herre Gud, sa hon. Du bor väl inte ända inne i stan och ska dit så här dags?

Man ska aldrig försöka sig på att utge sig för något annat än man är, om man nu är nybörjare i konsten att imponera på flickor. Det får huvudpersonen i denna berättelse erfara.

— Nää, sa han och visste inte riktigt vilken fot han skulle stå på.

Nu var det hennes tur att fundera och återigen såg hon på honom med stora, vidöppna ögon.

— Men... men då måste du ju bo i villasamhället, sa hon och blev alldeles överväldigad. På riktigt?

— Jo, sa han. Jäklar, tänkte han.

— Kom, sa hon och tog honom vid handen.

Allt var för sent och snart vandrade de hand i hand utefter Servicehusets väldiga betongmur och hon ville ha reda på allt möjligt om villorna: i dem bodde de rika och mäktiga och de höga personer som hade ritat Servicehuset och bestämt hur allting skulle vara där, hur människor skulle bo och ha det och så, och i dem drog sej filmstjärnor och annat fint folk tillbaka när de hade varit ute i världen. Hon hade aldrig varit in i något av husen, men hon hade sett dem på avstånd under en promenad förra sommaren och hon hade undrat vad som hände i de stora, upplysta rummen, på balkongerna med deras kulörta lyktor och i de hemlighetsfulla trädgårdarna bakom de täta granhäckarna. En del hade lusthus på tomten. Flera hade svimningspool.

— Du får kyssa mej om du vill, sa hon när de kom in i trädgården som skilde Servicehusets värld från villasamhällets.

— Jag tror det börjar bli kallt, sa han. Det är kanske bäst vi vänder så att du inte fryser. Det märks att det snart är höst, fortsatte han för att vinna tid och tänka efter. Sen står det inte på förrän det är vinter igen.

Hon tyckte inte att det var så farligt och att de gott kunde fortsätta.

— Där ser vi ju dom första, sa hon och pekade. Är det en tvåvåningsvilla? Är det nån släkting som äger den... för det kan väl inte vara du själv

— Det är brorsans... också, sa han.

— Också? Så ni har den tillsammans? Egen härd som man säger.

— Jo, sa han. Klart man måste bo i villa.

— Är det många rum?

— Sex-sju.

— I vardera våningen då, förstås?

— Jaa.

De vandrade vidare och han kände hennes varma grepp om sin hand och allt var bra och alldeles som det skulle vara, bara det inte hade varit som det var. Säkert hade han mött sitt öde och värmen spred sej upp genom armen och in i hela kroppen. Fan också, tänkte han — och precis nu skulle allt vara så tillkrånglat.

— Är det den där villan? frågade hon och nickade mot en väldigt stor och fin, men han såg att det lyste i ett av fönstren och skakade på huvudet. Den där då? sa hon, men det var lika illa där och de fortsatte till nästa och nästa, men det var uppenbart att folk var hemma överallt. Men då måste det väl vara det där gula huset med vita knutar? sa hon, för där var gatan slut och sedan fanns det inget annat att välja på i denna del av villasamhället. Ett verkligt fint hus, tyckte flickan.

Huset ruvade med mörka fönsterögon bakom en hög, stängd port och han kunde andas ut.

— Jo, här är det, sa han och kände efter i fickorna. Det är bara så jäkligt

att jag har glömt nycklarna, sa han och letade och letade. Satans också! Och det värsta är att han kanske inte kommer hem förrän om flera timmar... Brorsan, alltså.

Alltsammans skulle kanske ha gått bra om det inte varit för den förbande bilens skull... som körde fram till porten just som de hade bestämt sej för att återvända till Servicehuset så länge och kanske kvarta över där, för hon visste att det bland alla irrgångarna fanns dörrar som var lätta att öppna, och var man sedan bara därifrån i god tid på morgonen så var det ingen större sak.

— Men där kommer ju din brorsa, sa hon och han kunde inte hindra att hon sprang fram till den stora, svarta bilen.

Det var en gammal och ganska skröplig man som klev ur och med viss möda tog sej fram till porten för att läsa upp.

Efteråt visste han inte riktigt hur de hade tagit sej tillbaka till Servicehuset. Det var i alla fall på Parkeringen de skildes och han mindes tydligt de sista ord han hörde henne säga och han undrade sedan ganska ofta över dem:

— Jag förstod alltsammans redan från början. Men det var ju skojigt i alla fall.

Trots att han smög sej så försiktigt som möjligt in i lägenheten så vaknade både brorsan, svägerskan och deras griniga ungar och brodern sa att han fick lov att packa och återvända till Nordåkra eftersom han ändå inte förmodade skaffa någon egen bostad och något arbete härnere. ■

RHL INFORMATION

Läs det här om du bor i Vallentuna, Vaxholm eller Danderyd

Det här skall du läsa om du bor i Vallentuna, Vaxholm eller Danderyd nordost om Stockholm. Där har nämligen bildats en lokalsektion av RHL.

De FHLIS-medlemmar som de senaste åren besökt sina månadmöten, har ofta hört orten *Täby* nämnas.

Det kommer de förhoppningsvis att göra även i fortsättningen.

Det hände sig nämligen, den 31 januari detta år, att ett glatt gäng, under ledning av ledamöter från både

RHL och FHLIS, bildade lokalsektionen *sektion nordost*.

Stämningen var god och hjärtlig. De medlemmar som på kvällen slutit upp, visade sig vara positivt intresserade. Mötet avslutades med egenhändigt bakat bröd, gott kaffe och den förtjusande vissångerskan Monica Engström.

Vi vänder oss härmed till alla, som kan tänkas ha intresse för vår samhörighet.

Bor du i Vallentuna, Vaxholm eller Danderyd. Då skall du veta att din lokalsektion nu finns i *Täby*.

Alla är ni hjärtligt välkomna till oss och *sektion nordost*.

Upplysningar lämnas av Glenn Svensson tel. 08-758 36 20.

Gerd Helligren

bara medicinskt utan också psykiskt och socialt.

Även om man ser fördelar med utredningens förslag om primärkommunalt huvudmannaskap, ansluter sig en majoritet inom HCK till reservanternas förslag i utredningen, om att sjukvårdshuvudmannen — oftast landstingen — ska bli ansvarig för skolhälsovården.

Hjärtinfarkt komplicerar vid transplantationer

Trettiofem procent av alla som insjuknar i diabetes före 40 års ålder avlider i uremi, dvs urinförgiftning. Vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg har man sedan fyra år bedrivit en försöksverksamhet med transplantation av njurar på patienter med njurlidande. Läkartidningen innehöll för en tid sedan en redovisning av resultaten.

Undersökningen och transplantationerna omfattade 23 patienter. Av dessa avled 8 före transplantationen och 2 patienter måste tas in för dialysbehandling innan transplantationen; för de förstnämnda var dödsorsaken hjärtinfarkt eller vaskulär insult, dvs skada på kärlgrenarna.

Transplantation genomfördes på 15 av de 23 utvalda patienterna och av dem lever fortfarande sex. Av dem var alla utom en diabetiker sedan den tidiga ungdomen. I rutinundersökningen före operationen ingick kartläggning av symtom från övriga organ, såsom hjärta, syn och förmåga att röra

HCK betonar skolhälsans betydelse

Utvecklingen går mot att allt fler handikappade elever integreras i vanliga skolor. Ökningen av elever som behöver extra hälsokontroller, kommer därför av allt att döma att fortsätta, säger HCK, Handikappförbundens Centralkommitté i sitt yttrande över betänkandet *Skolhälsovård*.

Man pekar på brister i utredningen då den undviker att ge konkreta förslag hur de handikappade elevernas behov ska tillgodoses och hur samarbetet med andra än barnavårdande myndigheter ska utvecklas.

HCK betonar också den roll en väl utbyggd skolhälsovård kan få för att tidigt upptäcka eller förebygga handikapp och för att se till att elever med olika handikapp får en god omsorg inte

Goda råd för trötta ben!

Du kanske önskar att du kunde gå på händer när benen känns tunga och trötta. Det finns en bättre lösning. Den heter Elbeo Supp-hose — en underbar hjälp för trötta ben.

Benproblemen drabbar kvinnor i alla åldrar. Det har Elbeo tänkt på. Därför finns det ett stort urval av Supp-hose — strumpor med eller utan söm och strumpbyxor av olika slag. I moderna färger och 9 storlekar. Gemensamt för alla — de stöder, lindrar, formar, förskönar men ser ut som eleganta nylonstrumpor.

Välkommen in till oss så skall vi visa dig Elbeo Supp-hose.

ELBEO
Supp-hose

Finns hos Coquette
Storgatan 43, Luleå
Tel. 0920-159 70

musklerna; tretton av patienterna led av hjärtsjukdom/sjukdomar i kranskärlen och hjärtförstoring/. Andra redovisade symtom är reflexbortfall, muskelförtvining, synminskning, respektive blindhet.

Läkartidningens artikelförfattare, docent Ulla Bengtsson, biträdande överläkaren Jurgen Ewald, Owe Larsson, överläkaren Hans Brynner och professor Lars-Erik Gelin är klart reserverade vad avser resultaten, som betecknas som mindre tillfredsställande jämfört med andra njurtransplantationer, även om man bedömer vissa av erfarenheterna från verksamheten som positiva.

Klart är att hjärtinfarkt och andra kärlsjukdomar komplicerat patienternas allmänna tillstånd i de fall då de inte lett till döden; vissa av patienterna bedömdes vara i sådant hälsotillstånd att de redan från början borde ha avförts från försöksverksamheten.

Av femton opererade patienter har vid den tidpunkt då verksamheten redovisades nio avlidit. Längsta överlevnadstiden är 710 dagar och kortaste tre. Patienten med en överlevnadstid av 710 dagar lever än och vistades på sjukhus 61 dagar. Sjukvårdstiden varierade mellan 3 och 265 dagar. Sambandet mellan överlevnadstid och sjukvårdstid är inte bestämt.

Gunnar Nilsson

Man jagar en flyende världsbild

Om kulturdebatten i ett land slår slint är det ett tecken på kulturdöd, en yttlig fernissa kan då inte dölja ett murknande tillstånd, säger HALVDAN RENLING. Han fortsätter: Debatt kan röra sig om så mycket. Den kan närma eller åtskilja. I debatter kan vi finna attityder som närmast minner om motsatsen till kultur.

Ändå har vi lärt oss att betrakta kulturdebatten som enhetlig. I den får vi information om konst, litteratur, teater, musik. Kulturdebatten kan bidra till fördjupande, den kan i bästa fall vara en nations livsnerv. Vi har också lärt oss betrakta tidningar och tidskrifter som de väsentliga att ge kulturdebatten innehåll.

Det kunde vara lockande att stanna

i betraktande av numera arkiverade hederliga kulturdebatter: Det var djupodling i frågor med beröringspunkter för alla.

Strävar man i dag efter kultur är det ett dåligt omen när kulturdebatten krymper. Där är det tryckta ordet viktigt. Vi har nu de nya massmedierna. Radio och TV har upptagit — men kanske inte lyckats fullfölja — en roll som kulturbärare. Det finns radiolyssnare som menar att det var mycket bättre förr.

Kulturdebatt i modern tid har varit en betydande länk i tros- och livs-åskådningsfrågor. Ofta sägs det nu (på tal om filosofi osv) att i gamla tiders kulturer fanns endast plats för fåtal, eliten. Hur är det idag?

I radions roll tycker man sig märka en tydlig vilja att vidga kulturdebatten när det gäller de stora livsfrågorna. En sådan ambition kunde förmärkas med programserien "På jakt efter en världsbild". Där har i några program ställts frågan, huvudsakligen till professorer, hur man i dag skall finna en världsbild, hur den enskilde ser världsbilden. Professorerna tillhör väl vår tids elit, så vår tids elit skulle ha lika stora möjligheter att sköta tänkandet som i tidigare perioder! Hur finna en världsbild är nu en angelägenhet för några få i lärosäten och laboratorier.

En världsbild kan nog inte jagas. Livet är, det levs — det kan vara omöjligt att inringa det i lagom trånga vetenskapliga fällor. Hur livs- och trosåskådningsfrågorna kommer in i de enskildas liv och tänkande är forskningsuppgift. Upplevelsen är den enskildes privilegium.

Jakt efter en världsbild kan kollidera med människans sublimes upplevelser, som hör samman med vårt inre, vårt själsliv.

Världsbild-tänkandet har blivit en angelägenhet vid laboratorier. Med nya vetenskapliga upptäckter är den mekanistiska världsbilden inte längre möjlig inom fysikvetenskapen. Det kräver en nyorientering om lärobokframställningen.

Också idag torde det främst vara det tryckta ordet som ger vitalitet åt kulturdebatten. Boken öppnar för tankar som förs vidare, den erfarenheten är gammal.

Vilka böcker som vidgar eller fördjupar kulturdebatten kan man inte så lätt förutse. Och det har talats om många kriser för boken.

I bokutgivningen 1976 fanns en biografi, som borde ge många utgångspunkter om kulturdebatt: Per Erik Lindahls biografi om Eric Hermelin.

Pristagare bildkryss nr 1

1:a pris 50 kr Herbert Thynell, Edelsbergsvägen 8, 821 00 Bollnäs

2:a pris 25 kr Ingegerd Ljungqvist, Vänortsvägen 2 C, 352 46 Växjö

3:e pris 15 kr Gunnar Karlsson, Slånärvägen 20, 199 00 Enköping

FORSKNING Forts fr sid 4

holm, vilken leds av Anders G Olsson. Orsakerna till att frekvensen av hjärtinfarkt i Edinburgh hos män i 40—45-årsåldern är tre gånger vanligare än i Stockholm kan vara flera. Flera är rökare i Edinburgh än i Stockholm, men också halten av triglycerid i blodet och det systoliska blodtrycket är högre i den skotska metropolen.

Professor Lars A Carlsson söker nu att genom studiet av hur kolesterolinlagringarna i kärlväggarna kan uppstå utarbeta metoder att få bort ämnet ur kärlväggarna. Om fem eller tio år kan metoden tänkas få praktisk betydelse.

Gunnar Nilsson

RHL-RESAN Forts fr sid 13

9. Rekreativresan subventioneras av RHL med belopp som beslutas av förbundsstyrelsen före varje resa.

Anmälan bör göras snarast

Platsantalet är begränsat och ansökan om deltagande i någon av Bulgarienresorna bör därför göras genom att insända vidstående talong. Anmälan mottages under tiden 10—25 mars 1977. Läkarintyg och hälsodeklaration skall bifogas.

Det är nödvändigt att alla fyller i hälsodeklarationen. På det sättet är alla säkrare under vistelsen och resan.

Samtidigt med anmälan skall en anmälningsavgift på kr 100:— insättas på postgiro nr 95 00 11 - 7, för att anmälan skall betraktas som definitiv.

Om ytterligare upplysningar om resorna önskas, går det bra att kontakta Bengt Dahlström på tel. 08-23 15 30 eller skriva under adress RHL, Box 3196, 103 63 Stockholm eller Alec Gustafsson, Reso, tel. 08-22 60 20. Läs även i Resos semesterhandbok för sommaren 1977.

Observera att riksförbundet även ombesörjer anslutningsbiljetter. Färd-sätt bör därför i förekommande fall anges på talongen. ■

LANTBREVBÄRAREN

Forts fr sid 9

bäringens problem, medan lantbrevbäraren å sin sida fick bättre förståelse för kommunens problem. Kommunen har sedan sett till att verkligen utnyttja de hembesök eller särskilda uppdrag som ingår i den fasta avgiften.

Brevbäraren tittar till

Under våren 1976 har vi även frågat de postkontor, som under 1975 hade infört servicen inom kommun i förvaltningsrådet, om arten av de uppdrag som kommunerna beställer. De vanligaste uppdragen är av typen "titta till" och "gå in med posten". Som orsaker till att personer behöver "tittas till" anges bl a

Se efter att

allt är väl

Se efter att

personen inte är sängliggande

personen inte är synskadad

personen går dåligt eller är handikappad

personen har hjärtbesvär

personen är ensam och gammal

personen lider ibland av yrsel

avgöra om personen ev behöver hemhjälp eller ny bostad.

Andra uppdrag som lantbrevbärarna ofta får utföra är att hjälpa till med att fylla i blanketter av olika slag, infordra namnunderskrift på blanketter, framföra besked eller meddelanden från kommunen o d. När det gäller synskadade får lantbrevbäraren ofta läsa upp brev m m åt sådana personer. Lantbrevbäraren hjälper i en del fall till med att planera inköp av mat och andra dagligvaror.

Aven mindre frekventa uppdrag förekommer, t ex att lantbrevbäraren har fått titta till fastigheten när person varit intagen på sjukhus. I ett fall tar lantbrevbäraren med sig källvatten från egen källa till person som inte tål fluorescerat vatten.

Ett annat exempel visar vilka behov som verkligen kan finnas på sina håll och hur lantbrevbäraren, eller som i det här fallet lantbrevbärarens vikarie, kan lösa problemen. En äldre ensamboende dam bodde i ytterlig misär men hade avvisat alla försök från kommunens sida att komma in i bostaden. Kommunen beställde då "titta-till-besök" men lantbrevbäraren fick inte komma in i bostaden utan fick vända vid tröskeln. Däremot lyckades en kvinlig lantbrevbärarvikarie så småningom få komma in och se hur damen hade det. Det var smutsigt och kallt i hennes bostad och en dag fanns det

is i vattnet i tvättfatet. Kvinnan gick omkring med nedkavlade strumpor p g a bensår. Någon läkar- eller sköterskehjälp ville hon inte ha, ty hon "skulle klara sig själv".

Lantbrevbärarvikarien, som har en viss sjukvårdsutbildning, är den enda som har tillåtits hjälpa kvinnan. Man har då löst det så att lantbrevbärarvikarien på fritid kommer två gånger i veckan och lägger om bensåret med material från distriktssköterskan. Kommunen ersätter i det här fallet lantbrevbärarvikarien i särskild ordning.

Fallet har tagit över ett år för kommunen att åstadkomma början till en bättring av. Man har anledning att fråga sig vad som hänt om inte landsbygdsservicen funnits.

Varudistribution

Ungefär 1/3 av kommunerna har tagit med varudistribution i avtalet om särskild landsbygdsservice. De flesta kommuner har således föredragit att starta lite försiktigt och endast tagit med den sociala delen.

Liksom i fråga om hembesök och särskilda uppdrag är det genomsnittliga antalet varusändningar per linje och månad inte så högt som man kanske skulle önska. Under andra kvartalet 1975 var siffran 4,13 och under första kvartalet i år 4,70. Antalet varusändningar är mycket ojämnt fördelat mellan olika kommuner och linjer. Bäst omfattning har varudistributionen — vilket f ö också gäller hembesök och särskilda uppdrag — i det gamla försöksområdet i Värmlands län. I topp ligger en linje i Koppom, Eda kommun, med ca 80 varusändningar per månad. Kanske kan man dra slutsatsen att befolkningen — kunder, handlare, kommundienstämman m fl — i försöksområdet bättre än på andra håll hunnit lära sig vilken fin service lantbrevbäraren kan ge. ■

Handikapp — vad är det? finns nu i en nyredigerad upplaga

Gunilla Ekvall, tidigare studiekonsulent på riks-HCK och numer anställd på Brevskolan, författade för några år

sedan skriften "Handikapp — vad är det?" Den har varit mycket efterfrågad av myndigheter, skolor, organisationer och enskilda och därför har Statens handikappråd (utgivaren) fått göra tilltryckningar. 80 000 ex har det hittills blivit.

Den senaste redigerade upplagan har just kommit. Rekvisition kan ske från Statens handikappråd (08/23 13 05).

Regionala konferenser på temat Kultur åt alla

HCK-DHR-ABF kommer att gemensamt anordna konferenser omkring "Kultur åt alla". Konferenserna äger rum under tiden 21 mars—3 april med upptagningsområde enligt ABF:s kursregioner.

Konferenserna skall behandla vilka krav som ställs på regional och lokal nivå för att praktiskt kunna genomföra tankegångarna i betänkandet "Kultur åt alla". Bl a kommer förslag på lokala initiativ att presenteras. Regeringens proposition i frågan väntas någon vecka före konferenserna.

Till konferenserna kommer att inbjudas representanter från handikapporganisationerna på länsplanet, ABF, olika folkrörelseorganisationer samt beslutsfattare i kommuner och lands-ting.

Program för konferenserna kommer att fastställas under vecka 4.

Följande tider och platser är hittills fastställda:

Region 1 (Stockholms län, Uppsala län, Gotland) 31 mars i Stockholm

Region 2 (Södermanland, Värmland, Örebro län, Västmanland) 24 mars i Karlstad

Region 3 (Östergötland, Jönköpings län, Kronobergs län, Kalmar län) 29 mars i Nässjö

Region 4 (Blekinge, Skåne) 25 mars — orten ännu ej fastställd

Region 5 (Halland, Bohus-Älvsborg, Skaraborg, Gbg) 26 mars i Göteborg

Region 6 (Dalarna, Gävleborg, Mellannorrland) ännu ej fastställd

Region 7 (Västerbotten, Norrbotten) 1 april — orten ännu ej fastställd.

SOMMARBÅTAR

Här ligger sommaren förtöjd
och väntar på din ankomst.
När kommer du med sol
och öars minnen i din blick?

När kommer du med barnårens
friska vindar i ditt hår
och ställer dig i fören?
Kom, se din bild är ung i havets spegel
ERIK RANSEMAR

Ur Sven Björnssons skissblock: TURISTER

